

УДК 347.94(477)

А. С. ЗЕЛЕНЯК

РЕЧОВІ ДОКАЗИ ЗІ СТАТИЧНОЮ ТА ДИНАМІЧНОЮ ДОКАЗОВОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Розкривається сутність речових доказів у цивільному процесі через їх класифікацію на певні види. За особливостю характеру відтворення доказової інформації, виділяється два види речових доказів: речові докази зі статичною доказовою інформацією та речові докази з динамічною доказовою інформацією.

Ключові слова: речові докази, класифікація, сутність, цивільний процес.

Зеленяк А.С. Вещественные доказательства со статичной и динамической доказательной информацией в гражданском процессе

Раскрывается сущность вещественных доказательств в гражданском процессе через их классификацию на определенные виды. За особенностью характера воссоздания доказательной информации, выделяется два вида вещественных доказательств: вещественные доказательства со статичной доказательной информацией и вещественные доказательства с динамической доказательной информацией.

Ключевые слова: вещественные доказательства, классификация, сущность, гражданский процесс.

Zelenyak Artur. Material evidence with static and dynamic evidential information in civil process

The author analyses the essence of material evidence in civil process via its classification into certain forms. Depending on specific features of evidential information there are two forms of material evidence: material evidence with static evidential information and material evidence with dynamic evidential information.

Key words: material evidence, classification, essence, civil process.

Класифікація речових доказів – це логічна операція поділу речових доказів на певні види, яка направлена на усвідомлення сутності речових доказів, шляхом виявлення між окремими їх видами спільних та відмінних рис.

Поділ доказів проводиться за якою-небудь істотною ознакою, що притаманна для видів доказів, яка називається підстава класифікації¹.

Якщо аналізувати норми ЦПК України, які присвячені власне речовим доказам в цивільному процесі, то вже можна побачити, що сам законодавець у багатьох випадках закладає підстави для проведення класифікації речових доказів на певні види. Зокрема, ч. 2 ст. 65 ЦПК України говорить, що різновидами речових доказів є магнітні, електронні та інші носії інформації, які містять аудіовізуальну інформацію про обставини справи. Стаття 140 ЦПК України вказує на речові докази, які не можна доставити до суду. Наступна стаття говорить про речові докази, які швидко псуються. І таких

© ЗЕЛЕНЯК Артур Степанович – аспірант Ужгородського національного університету, провідний фахівець відділу кадрового забезпечення, контролю за діяльністю органів виконавчої влади та правової роботи Управління Держтехногенбезпеки у Закарпатській області

випадків у нормах цивільного процесуального права чи галузей матеріального права можна нарахувати багато, коли положення нормативних актів самі закладають підстави для поділу речових доказів на ті чи інші види.

Питаннями класифікації речових доказів займалася невелика кількість науковців, що аж ніяк не відповідає потребам сучасної доктрини цивільного процесу. Серед науковців, які зверталися до вказаної проблематики варто назвати таких як С. В. Васильєв, Т. С. Соколан, М. К. Треушніков, С. Я. Фурса тощо).

За особливістю характеру відтворення доказової інформації, яка міститься в речових доказах можна виділити речові докази, в яких доказова інформація зафіксована статично та речові докази з динамічною доказовою інформацією.

Речові докази з статичною доказовою інформацією – це такі речові докази, де доказова інформація, яка представлена у матеріальних властивостях предмету має застиглу форму. Така доказова інформація залишається у незмінному вигляді з моменту її сформування на матеріальному об'єкті аж до моменту її сприйняття судом при розгляді цивільної справи (наприклад, фотографія, яка зафіксувала важливу обставину цивільної справи, зокрема, хто був за кермом автомобіля у певний час).

Абсолютна більшість речових доказів, що використовуються у цивільному процесі надають суб'єктам доказування інформацію у “застиглому”, незмінному вигляді, який дає можливість вивчити та оцінити її у звичайному процесуальному режимі, коли всі докази у справі починають досліджуватися.

До вказаного різновиду речового доказу будуть належати також ті речові докази, які володіли прихованою доказовою інформацією, яку не можна було виявити під час звичайного огляду в силу відсутності у осіб, які його проводили спеціальних знань. Не дивлячись на те, що використання знань спеціаліста чи експерта може привести до надання нової доказової інформації з речового доказу, не будемо відносити його до речових доказів з динамічною доказовою інформацією тільки том, що дана інформація вже була наявною на момент її подання до суду. Наприклад, якщо на акті прийомки виконаних робіт є дописка, що зроблена вручну та стоїть дата її вчинення, судова експертиза може не підтвердити цю дату, давши нам нову інформацію, що сам документ був складений в один час, а дописка вручну – в інший. Саме тому не є важливим коли була виявлена така інформація, а те, що вона там була наявною із самого початку, але тільки відсутність спеціальних знань було на заваді по її виявленні.

Речові докази з динамічною доказовою інформацією – це такі речові докази, де доказова інформація, яка представлена у матеріальних властивостях предмету, має здатність видозмінюватися аж до її повного зникнення.

Вказаний вид речових доказів в свою чергу умовно також можна поділити на два підвиди: речові докази з динамічною інформацією, якій надається статична форма та речові докази з постійно-динамічною інформацією.

Щодо першого підвиду, то в судовій практиці нерідко можна зустріти речові докази з доказовою інформацією, яка з часом може зазнавати змін, внаслідок чого, інформація, що зафіксована на них може піддаватися трансформації, що призводить до недостовірного відображення обставин цивільної справи або може бути взагалі знищеною, що призведе до втрати такої доказової інформації. Наприклад, стіни затопленої квартири можуть висохнути і вже не можна буде побачити звідки лилася у квартиру вода. Або ЖРЕР на момент огляду судом квартири може її гарно прогріти, але до цього часу – температура у квартирі буде нижчою від необхідної, що викликало бажання власника квартири не платити за опалення квартири.

Вказані зміни стосовно такої інформації можуть бути як об'єктивними, тобто не залежати від волі людини, так і суб'єктивними, коли особа цілеспрямовано мінє чи знищує невідгдну їй для себе інформацію.

У цих та інших подібних ситуаціях ми говоримо про динамічно змінну доказову інформацію у речовому доказі, де важливе значення буде мати її збереження чи належна фіксація до початку розгляду цивільної справи по суті в суді.

Такій динамічно змінній інформації слід надати застиглої форми (наприклад, можна фотографувати затоплені стіни квартири або викликати комісію, яка має скласти акт про затоплення, температуру в квартирі тощо). Можна також просити суд здійснити забезпечення доказів до початку розгляду справи по суті або навіть до подання позовної заяви (ст. 133 ЦПК України). Наприклад, оглянути складське приміщення на факт наявності у ньому певної кількості дисків із записаною контрафактною продукцією.

Такими чином, для даного підвиду речових доказів з динамічною інформацією, якій надається статична форма важливе значення буде мати дотримання процедури фіксації такої інформації, так як це все буде у подальшому впливати на оцінку такого речового доказу, зокрема, у плані його допустимості.

Проте не всі речові докази, які містять у собі динамічну доказову інформацію потребують перетворення її у застиглу, статичну форму. Навпаки, природа окремих речових доказів потребує того щоби доказова інформація у ній обов'язково відображалася у певній послідовності, в розвитку без надання їй застиглої, статичної форми, інакше втрачається її доказова цінність. Зокрема, сутність аудіо– та відеозапису зводиться до відображення обставин цивільної справи у їх динаміці. У даному разі мова йде про речові докази із постійною динамічною інформацією. Правда тут є один із статичних факторів: певний відрізок часу, на протязі якого відбуваються зафіксовані аудіовізуальною інформацією дії чи події.

Важливе значення буде мати аргументування віднесення носіїв аудіовізуальної інформації до різновидів власне речових доказів.

Першою важливою рисою, яка зближує носії аудіовізуальної інформації із речовими доказами є те, що вони повинні міститися на матеріальних носіях. Разом із тим, на відміну від звичайних речових доказів, матеріал, з яких робляться носії аудіовізуальної інформації створюється спеціально. Ними може бути не будь-який матеріальний об'єкт, а спеціально виготов-

лений для цього матеріал (диск, плівка тощо). Зумовлено це специфікою появи аудіовізуальної інформації на такому носії – інформація на носії передається за допомогою існуючих технічних засобів, а не від безпосереднього впливу на матеріал джерела відомостей про факт².

У деякій мірі така особливість наближає аудіо– та відеозаписи до письмових доказів, які також, якщо мова йде про машинописні тексти документів, створюються за допомогою технічного обладнання. Проте, використання технічних пристроїв для створення документу носить допоміжний характер (можна документ написати вручну), в той час як для створення аудіовізуальної інформації використання технічних пристроїв є необхідністю. З іншого боку, також легко можна назвати матеріальні речі, які створюються в напівавтоматичному чи повністю автоматичному режимі (наприклад, безалкогольний напій на консервному заводі).

Аудіовізуальна інформація, як правило, створюється спеціально. Це наближає її до письмових доказів, які також пишуться із певною метою. В той час як речові докази не створюються цілеспрямовано. Адже багато речових доказів можуть виникати не тільки по волі людини, але і незалежно від неї.

З іншого боку, від автора письмового документу буде залежати те, що у його змісті буде відображено, а що ні (немаловажне значення тут буде відігравати його зацікавленість). В той час як технічні пристрої аудіо– та відеозапису, як правило, фіксують все. Сам технічний запис не може виразити “своє” відношення до обставин справи. Зазначений характер аудіовізуальної інформації, що більше носить об’єктивне ніж суб’єктивне спрямування буде показувати наближення носія аудіовізуальної інформації до речових, а не письмових доказів. Ще більше таке наближення до речових доказів буде проявлятися, коли аудіо– та відеозапис проводиться в автоматичному режимі, тобто без участі людини.

Найбільш важливою рисою аудіовізуальної інформації на відміну від інформації, що міститься в письмових документах та багатьох, але не всіх (!) матеріальних речах є її динамічний характер. Під динамічним характером слід розуміти безперервне відображення, збереження і подальше відтворення, а також візуальне і (чи) слухове сприйняття учасниками процесу обставин дійсності в якісних, кількісних і просторових змінах (їх відсутності), що відбувалися з людьми і предметами матеріального світу впродовж певного відрізка часу. Фіксація відомостей про обставини справи (про дію (бездіяльності), що сталася, або подію) в їх динаміці забезпечує в судовому розгляді можливість отримати суду і особам, які беруть участь у справі, якнайповнішу інформацію про них³.

Вищевказана ознака дійсно є унікальною, яка не проявляється ні в письмових, ні в більшості речових доказах, де інформація міститься у “застиглій” формі. Наприклад, відеозапис певної обставини цивільної справи, який супроводжується звуком дає можливість отримати найбільш повну інформацію, необхідну для встановлення такої обставини цивільної справи. Ось чому електронні та інші носії аудіовізуальної інформації володіють високим ступенем переконливості тих осіб, які здійснюють оцінку судових доказів.

На відміну від електронних документів аудіовізуальна інформація не може бути без втрат перекодована у словесну форму, оскільки тоді втрачається сприйняття такої інформації у динаміці. В той час як текст електронного документу без будь-яких втрат у його змісті легко можна перевести у паперову форму і навпаки. Ось чому, аудіовізуальну інформацію, на нашу думку, вважати текстом документу (електронного документу) не можливо. Письмовий документ або електронний документ та носії аудіовізуальної інформації, у плані перекодування, виступають абсолютно різними об'єктами.

В речових доказах та аудіо– і відеозаписах використовуються різні виразні засоби для збереження і передачі відомостей про обставини справи. У речових доказах – зовнішній вигляд, форма, місце знаходження, внутрішні властивості та інші характеристики предметів матеріального світу, в аудіо– і відеозаписах – звук, що динамічно розвивається і зображення відповідно⁴. Це звичайно є своєрідною рисою такого речового доказу як носій аудіовізуальної інформації у порівнянні більшістю речових доказів. Але чи достатнього її для того, щоби носії аудіовізуальної інформації виокремлювати як самостійний засіб доказування, відмінний від речового доказу? На наш погляд, ні.

Вище розглянуті нами співвідношення матеріальних носії аудіовізуальної інформації з письмовими та “звичайними” речовими доказами наочно переконує, що матеріальні носії аудіовізуальної інформації все-таки більше тяжіють до речових, аніж письмових доказів. Навіть вжиті вітчизняним законодавцем словосполучення “електронні, магнітні та інші носії інформації, що містять аудіовізуальну інформацію” замість російськомовного варіанту “аудіозапис чи відеозапис” повинна нам продемонструвати, що законодавець основний акцент зводить до матеріального предмету – носія аудіовізуальної інформації, а не специфіці її характеру. Така цілеспрямована прив’язка до матеріального предмету теж наочно має нам продемонструвати про належність матеріальних носії аудіовізуальної інформації до різновидів речових доказів, а не їх існування як самостійних засобів доказування.

Мало того, коли проводиться формування на матеріальному носії аудіовізуальної інформації, то цей носій піддається зовнішній зміні. Найбільше останнім часом, коли говорять про матеріальні носії інформації мають на увазі такі носії, які призначені для зберігання файлів даних у комп’ютерних системах. Найбільш поширеним наразі з таких носіїв для зберігання файлів є компакт-диски, під яким розуміють переносний оптичний диск для збереження інформації у цифровому вигляді, діаметром 12 см (стандарт) або 6–8 см (міні-CD), що використовується для запису значних обсягів інформації (аудіо-, відеопродукції, даних тощо). Найбільш популярним компакт-диском наразі є диск, що дає можливість проводити перезапис інформації CD-RW. Так, запис даних на диск здійснюється за допомогою лазерного променя, який з високою точністю розплавляє окремі ділянки носія даних; при охолодженні вони переходять або в кристалічний стан (з більш високою відбиваючою властивістю), або в аморфний (з меншою відбиваючою властивістю). У диску CD-RW є чутливий шар з

речовини, яка в твердому стані може мати два типи внутрішньої структури, – кристалічну і аморфну, причому в першому випадку ця субстанція прозоріша, ніж в другому. Позаду чутливого шару знаходиться той, що відбиває, так що при зчитуванні лазерний промінь відбивається від кристалічних ділянок сильніше, ніж від аморфних. При нагріві до певної температури і подальшому охолодженні робоча речовина кристалізується, проте якщо її нагрівати до більш високої температури, то, остигаючи, воно переходить в аморфний стан. Області з кристалічною структурою, подібно до металізованого шару в лунках звичайного CD або CD-R, відбивають промінь лазера, а не кристалізовані області поглинають промінь.

Коли дивишся на не повністю записаний CD-R, область з інформацією виглядає темнішою і вона легко помітна. Отже, навіть при зовнішньому огляді компакт-диску можна сказати, записаний він чи ні.

Отже, якщо дивитися на технології записів аудіовізуальної інформації на носії, то можна з впевненістю сказати, що такі носії під час запису зовнішньо міняються, і в ряді випадків такі видозміни можна побачити наочно. Ось чому, вітчизняний законодавець цілком обґрунтовано відніс магнітні, електронні та інші носії інформації, які містять аудіовізуальну інформацію до речових доказів.

Отже, вказана класифікація речових доказів за характером відтворення доказової інформації повинна показати специфіку використання речових доказів із статичною інформацією та речових доказів із динамічною інформацією під час розгляду та вирішення цивільної справи. Під специфікою використання слід розуміти особливість використання даних видів речових доказів під час збору та дослідження таких носіїв аудіовізуальної інформації, а також оцінки статичної та динамічної доказової інформації.

1. *Треушников М. К.* Судебные доказательства / Треушников М. К. – [изд. третье, испр. и доп.]. – М.: Городец, 2004. – С. 95. 2. *Курс гражданского процесса: учебник* / [Комаров В. В., Бигун В. А., Баранкова В. В. та ін.]; за ред. В. В. Комарова. – Х.: Право, 2011. – С. 508-509. 3. *Короткий С. А.* Аудио- и видеозаписи как средства доказывания в гражданском процессе: дисс. ... канд. юрид. наук / Короткий С. А. – М., 2010. – С. 23. 4. Там же. – С. 25.

УДК 347.426.4

А. А. АФЯН

ПРОБЛЕМАТИКА СТАНОВЛЕННЯ ТА ЗАХИСТУ ГЕОГРАФІЧНИХ ЗАЗНАЧЕНЬ НА ПРИКЛАДІ ЗАЗНАЧЕННЯ СЕКТ

Стаття присвячена проблематиці становлення та захисту прав на географічні зазначення. Зокрема, у статті вперше зведено для аналізу не групу зазначень, права на які охороняються як одна правова категорія, а взято одне зазначення і прослідковано

© АФЯН Артем Артурович – здобувач кафедри цивільного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України